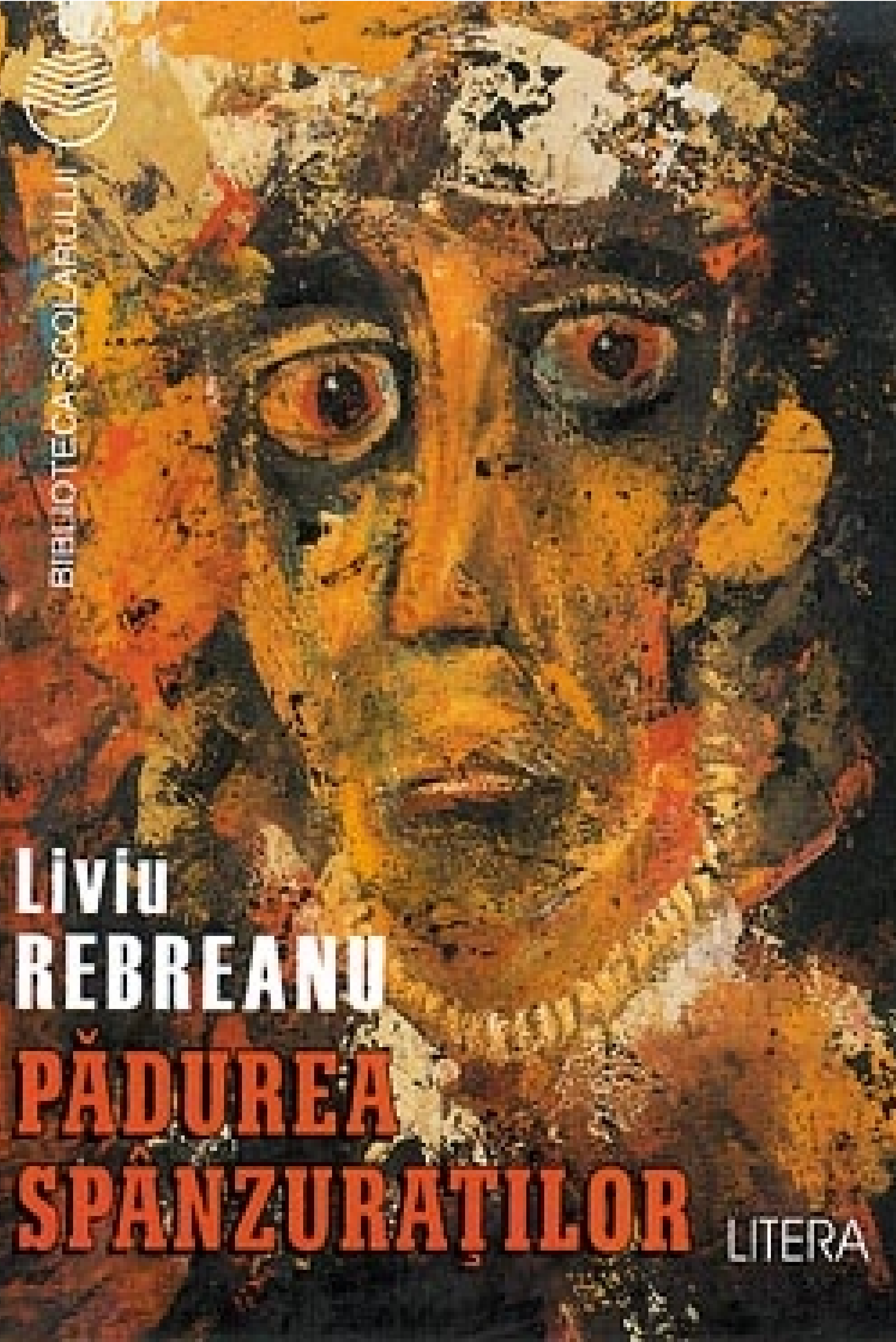

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Liviu
REBREANU

PĂDUREA SPÂNZURAȚILOR

LITERA

biblioteca școlarului

Liviu
REBREANU

PĂDUREA SPÂNZURAȚILOR

Litera
INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

REFERINŢE CRITICE

“Psihologia sufletului mediocru combătut de două atitudini impuse dinafară a dat **Pădurea spânzuraţilor**, roman care ar fi putut să fie politic şi din instinct creator a rămas un roman de analiză. Problema fusese schiţată, şi nu fără vigoare, în **Catastrofa**. Acolo un ardelean mediocru, un David Pop, se constată mobilizat ca ofiţer în armata austriacă. Incapabil de acţiuni proprii, el luptă în serviciu comandat, într-o absenţă aproape totală de gândire politică. Apoi deodată pe pomeneşte pe frontul român, pus în dureroasa situaţie de a omorî consângeni. Omul care luptase fără ideal pe alte fronturi e prea sărac sufleteşte pentru a-şi determina unul repede. Până ce mintea lui greoaie să aducă lumină în acest conflict dramatic, el se trezeşte trăgând cu mitraliera în fraţii săi, spre indignarea adversarului, care, deşi plutonier, nu suferă de oscilaţie politică: “— Ne omorâşi cinci ceasuri cu mitraliera şi acuma mai zici că eşti frate?... Grijania şi anafura ta de câine!”

La Apostol Bologa din **Pădurea spânzuraţilor** inteligenţa e mai vie, voinţa însă rămâne inferioară. Câtă vreme Bologa, ofiţer şi el, nu are românii înainte, el este nu numai un corect soldat, ci un viteaz austriac. Lealitatea lui e onorabilă în sfera îngustă a serviciului, în aceea a conştiinţei e o deficienţă. El ar trebui să fie sau patriot austro-ungar, decis, chiar şi spre oroarea românilor, sau un franc trădător, martir pentru români, deşi canalie pentru imperiali. Lealitatea lui e o obstinaţie, semnul unei conştiinţe tulburi. Abia când Bologa e trimis pe un front cu adversarii români, sufletul lui se înspăimântă. El solicită doar mutarea pe alt front, ca să eludeze con-

flictul. Neobţinând-o, se gândeşte să dezerteze. Dezertarea e pregătită atât de râu, încât Bologa e prins şi spânzurat. El primeşte osânda cu voluptate, ca o izbăvire de o problemă pe care n-a putut-o rezolva...”

GHEORGE CĂLINESCU, **Istoria literaturii române de la origini până în prezent**. Ediţia a doua, revăzută şi adăugită, Editura Minerva, Bucureşti, 1986, p. 733–734.

“**Pădurea spânzuraţilor** este construită în întregime pe schema unei obsesii, dirijând destinul eroului din adâncimile subconştientului. Când tânărul locotenent ardelean Apostol Bologa asistă la scena spânzurării cehului Svoboda, la a cărui condamnare luase el însuşi parte, “el se făcu rosu de luare-aminte şi privirea i se lipise pe faţa condamnatului”(...) Amintirea lui Svoboda va deveni de-aci înainte forţa călăuzitoare a propriei lui vieţi, până în clipa deznodământului deopotrivă cu acela care îi înfipsese în inimă imputarea dureroasă a privirilor stranii. Când, mai târziu, tânărul ofiţer săvârşeşte o ispravă militară de laudă, distrugerea unui reflector, în lumina pe care o stinsese i se pare a fi văzut o strălucire la fel cu a executatului, altădată (...) Când trece odată prin crângul în care atârnau cei şapte spânzuraţi ai stăpânirii maghiare, prefigurând sfârşitul pe care şi-l pregătea singur, Bologa primeşte încă o dată în cugetul înspăimântat amintirea lui Svododa şi a ochilor lui (...) Când, în sfârşit, împlinirile se apropie şi Apostol Bologa, prins în momentul când se pregătea să dezerteze la inamic, ca cehul Svoboda altădată, este condus către judecătorii lui, el explică însoţitorului său, în zgomotul asurzitor al căruţei: “Vorbeai adineaori despre anumite cazuri de dezertare... Ei, camarade, eşti încă tânăr şi... Ştii că eu azi la nouă trebuia să fiu la Curtea Marţială... ca judecător, fireşte... Nu-i ridicol acuma?... Am mai fost o dată în Curtea Marţială... cu un caz, foarte interesant... Un sublocotenent ceh, unul Svoboda... N-ai priceput?... Svoboda, ceh, spânzurat...”. Amintirea obsesivă a cehului, pătrunsă în cugetul lui Bologa ca o remuşcare şi proiectată de atunci ca o întrupare a propriilor lui conflicte

interioare, era acum gata să-şi doboare victima. Subconştientul îşi terminase lucrarea lui.”

TUDOR VIANU, **Arta prozatorilor români**, Chişinău, Editura Hyperion, 1991, p. 269–271.

“Tema centrală a **Pădurii spânzuraţilor** i-a fost sugerată scriitorului de contemplarea unui album de fotografii consacrat atrocităţilor războiului. Erau prezentate în el diferite scene înfiorătoare. Apăreau, printre altele, şi pădurile transformate în şiruri de spânzurători. Aici atârnau, pradă corbilor, oameni care, asemenea lui Apostol Bologa, sau cehului Svoboda (personaje ale cărţii), nu voiseră să lupte împotriva propriei lor naţiuni. Ca şi nuvelele cu o problematică asemănătoare (**Catastrofa, Iţic Ştrul, dezertor**), romanul e construit pe un conflict foarte general, cu un ecou în conştiinţa celor mai largi pături sociale. Pentru autorităţile austro-ungare Bologa, Svoboda sau David Pop din **Catastrofa** erau cetăţeni ai imperiului şi atâta tot. Ca soldaţi, ei aveau deci datoria să-i slujească. Dar această vastă închisoare a popoarelor nu reuşeşte deloc să rezolve problema naţională. Monarhia habsburgică lăsa să subziste vrajba între naţiuni, ducea o politică de echilibru tactic, cultivând, în fapt, o diferenţiere netă între grupurile etnice, alimentând conflictele, pe care în mod ipocrit se făcea a le ignora. Războiul va sfâşia dureros o situaţie contradictorie, suportată mai greu sau mai uşor de oameni ca Bologa. Acum se pune pentru ei problema alegerii între ideea abstractă de cetăţeni ai statului austro-ungar şi apartenenţa lor concretă naţională.”

OV. S. CROHMĂLNICEANU, **Literatura română între cele două războaie mondiale**, 1, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1967, p. 310.

“**Pădurea spânzuraţilor** nu este un roman monografic al războiului, aşa cum **Ion** fusese monografia satului transilvănean antebelic, cum **Răscoala** va constitui o monografie a mişcărilor ţărăneşti de la 1907, mişcări care au implicat toate clasele şi categoriile sociale. **Pădurea spânzuraţilor**

nu e o monografie a primului război mondial, ci o confruntare a unor păreri tipice despre sensul vieţii cu însăşi viaţa, aflată la extrema limită. Războiul nu este, aici, decât o condiţie a existenţei, condiţie a cărei intensitate precipită evoluţiile, dă violenţă ciocnirilor dintre principii şi confruntării acestora cu realitatea. Drumul interior al literaturii (acela al oricărei cunoaşteri), de la aparenţă la esenţă, se desfăşoară în condiţii care accelerează la maximum procesul. Războiul e deci, aici, doar un precipitant, un agravant al unor fenomene. Condiţia, situaţia acţionează, fireşte, asupra fenomenului, îi imprimă anumite caracteristici, îl deviază într-un anume sens, dar nu-l poate crea. Reţinem, deci, că **Pădurea spânzuraţilor** nu trebuie studiată atât ca o operă consacrată descrierii războiului, ci ca o carte care-şi propune să descopere sensul existenţei. Şi această căutare se petrece (fiind influenţată de ea) cu situaţia teribilă a războiului.”

PAUL GEORGESCU, **Păreri literare**, Editura de stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1964, p. 100.

“...**Pădurea spânzuraţilor** începe în momentul declanşării unei crize psihice; sensul evoluţiei sufleteşti, aşa acum clar reiese din notaţia lui Rebreanu însuşi, este total diferit de scufundarea în adâncuri la care am asistat când l-am urmărit pe Ion sau de conştientizarea acestor adâncuri la Puiu Faranga; sensul de rezolvare a crizei este ascendent, Apostol Bologa traversează un proces de lentă şi subtilă elevaţie spirituală. Psihanaliza adâncurilor, capabilă să urmărească jocul instinctelor umane fundamentale, se cuvine înlocuită, pentru mai adecvata înţelegere a cărţii, cu o psihanaliză a înălţimilor sufleteşti; dar, cum s-a observat de specialiştii înşişi, o asemenea psihanaliză este la ora actuală foarte vag schiţată. Este un teren pe care s-au frânt multe încercări, teren alunecos, instabil; meritul lui Rebreanu este de a ne fi propus, cu mijloacele inerente artei, imaginea unei posibile elevaţii spirituale, în condiţiile în care intuiţia scriitorului în materie de psihologie rămâne la fel de complexă şi pătrunzătoare.”

PETRU MIHAI GORCEA, **Nesomnul capodoperelor**, Editura Cartea românească, Bucureşti, 1977, p. 198–199.

“Virtual un “echilibrat”, Apostol îşi începe existenţa românească abia din clipa primului simptom de năruire a echilibrului etic. Acesta, ca şi următoarele, nu provine din reţeaua cu magneţi a subconştientului, ci din afară, adică de la un doctrinar tendenţios cum e popa Groza. Interioritatea, câtă există, rămâne o expresie a exteriorităţii agresoare. Ameninţat cu haosul, personajul luptă să-şi organizeze cât mai riguros viaţa, în funcţie de cele trei criterii-simbol, stabilite: statul, neamul şi iubirea, între care nici unul nu are un conţinut pur afectiv. Subiectivitatea din ce în ce mai hărţuită în evenimente externe nu ia niciodată vreo hotărâre până nu-şi găseşte un punct de sprijin în unul din factorii condiţionali, tentată mereu să-i respecte pe toţi deodată. O aspiraţie omenească spre plenitudine sfârşeşte în dilemă şi zbucium. Fără vocaţia izolării egolatre, Apostol se dovedeşte incapabil să se conţină. Conformaţia sa este a unui ecran în permanentă alarmă. Vegherea se accentuează paroxistic, procesul de elucidare desfăşurându-şi exclusiv prin raportare la text. Cum toate cele trei elemente ale cauzalităţii exterioare, ele însele intrate în conflict prin război, sunt de factură socială, gestul esenţial al personajului stă în eroismul cu care îşi pune interiorul sufletesc la dispoziţia cetăţeanului. Cu psihologia eroică a acestui *eu cetăţenesc* începe destinul romanului modern de analiză la noi...”

AL. PROTOPOPESCU, **Romanul psihologic românesc**, Editura Eminescu, Bucureşti, 1978, p. 81–82.

“În cazul lui Apostol Bologa din **Pădurea spânzuraţilor** iluzia apolinică este linişte sufletească alimentată de sentimentul loialităţii faţă de legile statului, liniştea pe care o păstrează şi atunci când face parte din tribunalul militar care-l osândeşte pe cehul Svoboda, dezertor, la spânzurătoare. Liniştea devine, în acest caz, vina tragică a lui Bologa, plătită cu o similară spânzurătoare. Nodul tragic este, astfel, un nod logic.”

MIHAI CIMPOI, **Sfinte firi vizionare**, Chişinău, CPRI “Anons S. Ungurean”, 1995, p. 156.

“Moartea lui Svoboda este oglinda în viitor a morţii neştuite a lui Apostol Bologa. Romanul — care, fără îndoială, a cerut un travaliu îndelungat — pare scris dintr-o răsuflare şi se impune asemeni unui edificiu cioplit dintr-un singur bloc de piatră. În chipul acesta opera situează pe însuşi contemplatorul ei în unghiul de privire cel mai înalt şi mai cuprinzător asupra destinului omenesc. Apostol Bologa este înainte de orice om şi acestei stări îi este subsumată calitatea sa de român şi de patriot. Pledoaria în sensul naţionalităţii se mişcă în adâncurile subtextului, parcă împotriva voinţei autorului, şi de aceea ea este profund convingătoare.”

ION ROTARU, **Analize literare şi stilistice**, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1972, p. 337.